

Sluipende ommekeer

De financiële en economische crisis kwam voor velen met een schok, ondanks de forse waarschuwingen in augustus 2007 en maart 2008. Het diepe geloof in het eigen risicomanagement is nu bijna aandoenlijk te noemen. Als er ooit bewijs moet worden gevonden voor het leerstuk van de beperkte rationaliteit, dan hebben grote delen van de internationale financiële sector en overheden dat geleverd door hun geloof in het eigen 'systeem'.

Inmiddels is een beter inzicht ontstaan in de wetenschap van het pakken en herverpakken van rotzooi binnen een Gaussiaanse denkbeperking, is er eindelijk erkenning van het feit dat de wereld niet oneindig kan doorrommelen in een situatie van grote betalingsbalans onevenwichtigheden en is er meer aandacht voor de macht en onmacht van de OESO-landen gekomen om de richting van de internationale economie te kunnen bepalen. Een tijdperk lijkt te worden afgesloten. De sluipende ommekeer in de internationale krachtsverhoudingen is al jaren aan de gang, maar de bewustwording daarvan is veel recenter van datum. De gevolgen zullen groot zijn.

Door
Coby van der
Linde

Brusselse greep

Met het nog steeds voortrazende geweld van de financiële en economische crisis worden op ruwe wijze de zwakken gescheiden van de sterkeren. De groeiende onbetekendheid van de EU als politiek-economische machtsfactor neemt daarbij steeds scherpere contouren aan. Nog afgezien van het feit, dat in een cruciale fase als de huidige periode, de EU eerder dan in voor-

gaande perioden politiek demissionair is geworden, waardoor nationale sentimenten een nog grotere kans krijgen, is de EU ook gewoon niet het soort van forum gebleken dat met de Verenigde Staten en China het verschil kan maken in een periode van crisis. Het is verontrustend om te constateren dat in vele internationale studies de EU als belangrijke factor ontbreekt als een entiteit die er toe doet. Alleen in EU-studies wordt nog een cruciale rol ingeruimd. Het herontwerpen van de internationale monetaire verhoudingen en de financiële markten zal vooral een zaak worden van China en de VS. De klimaatonderhandelingen, waar de EU zich als zelfbenoemde leider profileert, dreigen zich, onder het geweld van de verschuivende politieke en economische verhoudingen, eveneens aan de Brusselse greep te onttrekken.

Reservespeler

De EU wordt ook in het grote energiespel in de Centraal-Aziatische achtertuin links en rechts voorbijgestreefd door China, de VS en Rusland. China bouwt gestaag verder aan zijn energiebelangen in de regio, links en rechts in problemen geraakte overheden helpend met leningen en contracten. De vastberadenheid waarmee China zijn positie uitbouwt in de grondstoffen- en energiesector is jaloersmakend. De lidstaten van de EU zijn vooral verwickeld in de problemen van de EU zelf. Grote visies zijn er

misschien wel in de verschillende hoofdsteden, maar deze kunnen de weg naar de Wetstraat niet vinden om daar tot een EU-strategie omgesmeed te worden. De relatie met Rusland op EU-niveau komt niet van de grond en wordt, zo lijkt het, momenteel vooral gedreven vanuit het NAVO-hoofdkwartier, dat een heel andere agenda lijkt te volgen. Op het niveau van de lidstaat en vooral op bedrijfsniveau is dat weer een ander verhaal en beginnen uitnodigingen in nieuwe Russische energie-investeringen aan de einder te glore. Echter, de tijd dat Rusland een gevangen product was van de Europese markt is voorbij en er zal geconcurrereerd moeten worden met Chinese en andere investeerders en markten. Het managen van de EU 'near abroad' botst en klotst met de belangen van Rusland en de VS in de regio en de 'soft power' van China haalt het ene na het andere resultaat binnen. De relatie met Turkije loopt ook niet echt goed, zodat de strategische belangen van het land als belangrijke nieuwe Europese energiecorridor in gevaar komen. Het beheren van de gasbelangen door de Oekraïne-corridor loopt ook niet op rolletjes, waardoor de kortetermijnonzekerheid van de energietoevoer toeneemt. Ook de EU lijkt gevangen in een Gaussiaanse beperking met betrekking tot de toekomstige strategische belangen en de risico's die daarmee gepaard gaan.

Oude wijn

Het lijkt er op, dat alleen de EU zelf nog gelooft in het talent om de meest concurrerende economische (en politieke) macht te worden. De financiële en economische crisis stelt vooral politieke eisen aan de EU. Maar juist hier scoort de EU slecht; niet alleen intern, niet alleen op energiegebied, maar ook extern en ook op andere belangrijke beleidsterreinen. De sluipende ommekeer van de machtsverhoudingen in de wereld betekent namelijk ook, dat de EU niet langer overall met opgeheven vingertje voorwaarden kan stellen, zeker als we ons eigen huis niet eens op orde krijgen en na veel initieel lawaai toch vooral een 'no show' club blijken te zijn als het er op aan komt. In verschillende hoofdsteden in de wereld zit men niet langer te wachten op een amechtig, maar onmachtig bezoek uit Brussel. Een nuchtere bezinning over hoe het interne Europese integratieproces de internationale positie van de EU in de energie en andere arena's versterkt of verzwakt, is dus nu hoogst noodzakelijk. De Europese eenwording wordt niet alleen gedreven door Europese idealen en mogelijkheden, maar juist door deze internationale opgaven waar wij voor staan. Een nieuwe commissie zou een omslag teweeg moeten brengen om het Europese project internationaal nieuw leven in te blazen, maar dan hebben we in Europa meer dan een sluipende ommekeer nodig. Vooralsnog staat er helaas alleen maar oude wijn in oude zakken op het menu. ■

Coby van der Linde is hoofd van het *Clingendael International Energy Programme*, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de *Algemene Energieraad*.